

- №6. Бычков А.В. Метод проектов в современной школе. — М., 2000.
3. Гузеев В.В. Метод проектов как частный случай интегрированной технологии обучения // Директор школы. — 1995. — №6.
4. Джужук И.И. Метод проектов в контексте личностно-ориентированного образования. Материалы к дидактическому исследованию. — Ростов н/Д., 2005.
5. Зенгин С.С. Совместное проектирование учебной деятельности как условие самоактуализации старшеклассника. — Краснодар, 2001.
6. Науково-педагогічна майстерня: Науково-методичний посібник / За заг. ред. О. І. Чернишова, Т. Б. Волобуєвої. — Донецьк: Витоки, 2008.
7. Національна доктрина розвитку освіти // Освіта України. — №33. — 23 квітня. — 2002.
8. Новикова Т. Проектные технологии на уроках и во внеурочной деятельности // Нар. образование. — 2000. — №7.
9. Освітні технології : Навчально-методичний посібник // За заг. ред. О.М. Пехоти. — К.: А.С.К., 2001. — 256 с.
10. Павлова М.Б. и др. Метод проектов в технологическом образовании школьников / Под ред. И.А.Сасовой. — М.: Вентана-Графф, 2003.
11. Полат Е.С. Новые педагогические и информационные технологии в системе образования. — М., 1998.
13. Постникова Е. Метод проектов как один из путей повышения компетенции школьника // Сельская школа. — 2004. — №2.
14. Пахомова Н. Учебные проекты: методология поиска // Учитель. — 2000. — №1. — С. 41—45.
15. Яцук С. Розвиток творчого потенціалу учнів у процесі проектно — технологічної діяльності // Рідна школа. — 2004. — №4. — С. 9—11.

Статтю подано до редакції 14.10.2012 р.

УДК

О.Л. Шевченко, канд. філол. наук, доцент,
зав. кафедри іноземних мов
факультету МЕІМ,
ДВНЗ «Київський національний
економічний університет імені Вадима Гетьмана»

ФОРМИ КОНТРОЛЮ ТА ОЦІНЮВАННЯ ІНШОМОВНОЇ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СТУДЕНТІВ

АНОТАЦІЯ. Стаття присвячена проблемам оцінювання та контролю іншомовної комунікативної компетентності студентів та, зокрема, її основних компонентів — лінгвістичного, соціолінгвістичного та прагматичного. Тестовий контроль розглядається як основний, пов'язаний з підсумковою формою контролю. Проте тематичний контроль визначається як суттєвий у процесі навчання ділової іноземної мови оскільки відображає реальну ділову ситуацію і зазвичай проводиться у формі рольової гри, яка має бути функціональною та відповідати певним критеріям оцінювання.

КЛЮЧОВІ СЛОВА: іншомовна комунікативна компетентність, оцінювання і контроль іншомовної комунікативної компетентності, тестовий контроль, тематичний контроль, рольова гра.

АННОТАЦИЯ. Статья посвящена проблемам оценивания и контроля иноязычной коммуникативной компетентности студентов и, в частности, её основных компонентов — лингвистического, социолингвистического и прагматического. Тестовый контроль рассматривается как основной вид, связанный с итоговой формой контроля. Однако тематический контроль определяется как существенный в процессе изучения делового иностранного языка, поскольку отображает реальную деловую ситуацию и обычно проводится в форме ролевой игры, которая должна быть функциональной и соответствовать определённым критериям оценивания.

КЛЮЧЕВЫЕ СЛОВА: иноязычная коммуникативная компетентность, оценивание и контроль иноязычной коммуникативной компетентности, тестовый контроль, тематический контроль, ролевая игра.

ABSTRACT. The article is dedicated to the problems of evaluation and assessment of foreign communicative competency and, in particular, of its components such as linguistic, sociolinguistic and pragmatic. Testing is considered as major form connected with final assessment. Nevertheless theme-based assessment is regarded as being essential in the process of Business English learning because it reflects real business situations. As a rule it is carried out in the form of role plays which should be functional and should meet certain assessment criteria.

KEY WORDS: foreign communicative competency, evaluation and assessment of foreign communicative competency, testing, theme-based assessment, role play.

З поширенням глобалізаційних процесів питання мовної освіти набуло актуального значення в сучасному освітньому просторі. Виникла нагальна потреба інтегрування в європейське співтовариство шляхом руйнування мовних бар'єрів, що стоять на заваді до взаєморозуміння і співробітництва між народами європейських країн, які усвідомлюють свою культурну спільність. Тому першочерговим завданням вищих навчальних закладів є впровадження Загальноєвропейських рекомендацій з мовної освіти, пошук нових підходів до формування загальних компетенцій студентів, запровадження інноваційних підходів до формування іншомовної комунікативної компетентності та застосування в навчальному процесі системи контролю й оцінювання іншомовної комунікативної компетентності.

Головною метою навчання іноземним мовам, таким чином, є підготовка студентів до практичного володіння іноземною мовою з професійно орієнтованим спрямуванням. Тобто опанування іноземної мови розглядається як набуття студентами компетентності для практичного користування іноземною мовою: робота з відповідною іншомовною літературою з фаху, участь у бесідах, дискусіях, міжнародних конференціях, переговорному процесі, підготовка статті та складання ділових документів іноземною мовою, листування з іноземними партнерами. Українські фахівці мають бути конкурентоспроможними у сучасному середовищі, мають вміти «виживати» і адаптуватися в глобальному суспільстві, вміти застосовувати свої знання, набуті впродовж життя у власній практичній діяльності [1].

Висунення іншомовної комунікативної компетентності як основної мети навчання зумовлює необхідність перегляду з цих позицій не лише технології навчання але й системи контролю та оцінювання.

Іншомовна комунікативна компетентність дуже часто розглядається — фахівцями як така, що складається з кількох основних компонентів: лінгвістичного, прагматичного та соціолінгвістичного. До кожного з цих компонентів входять знання, вміння та навички. Лінгвістична компетентність включає лексичні, фонологічні, синтаксичні знання і вміння та інші параметри мови як системи незалежно від соціолінгвістичного значення їх варіантів і від прагматичних функцій їх реалізації.

Прагматична компетентність пов'язана з функціональним вживанням лінгвістичних засобів: продукуванням мовних функцій, актів мовлення тощо. Вони пропонують сценарії або програми інтерактивних обмінів. Вони також стосуються дискурсу, ідентифікації типів і форм текстів, іронії та пародії тощо. Прагматичні компоненти — уміння кодувати і декодувати повідомлення за вербальними і невербальними каналами, знання та вміння вступити в мовленнєвий контакт у конкретних ситуаціях, тобто знати як можуть бути використані невербальні засоби такі як жести, міміка. Для функціонування цього компонента вкрай необхідно наголосити на значенні спілкування та культурного бачення, у яких формуються дані здібності, навіть більше ніж на значенні лінгвістичного компонента.

Соціолінгвістична компетентність стосується соціокультурних умов користування мовою. Для успішності комунікації важливо слідувати правилам соціальних умовностей, наприклад, правилам ввічливості спілкування, звертати увагу на прийняті норми у відносинах між поколіннями, статтями, соціальними групами. Слід також брати до уваги культурні умовності. Успішність іншомовної та інтеркультурної комунікації передбачає знання певних норм мовного етикету і наявність особистих якостей, серед яких виділяються, насамперед, толерантність і готовність визнавати інших. Через чутливість до соціальних конвенцій соціолінгвістичний компонент пронизує весь процес спілкування між представниками різних культур, навіть тоді, коли його учасники не усвідомлюють цього впливу [2].

Описані компоненти тісно пов'язані. Отже, всі виділені компоненти компетентності, які формують іншомовну комунікативну компетентність студентів є об'єктами контролю і оцінювання.

Контроль є складовою частиною системи навчання іноземних мов, головною метою якого є управління самим процесом навчання. А завданням контролю є, перш за все, визначення та оцінювання рівня сформованості мовленнєвих навичок та умінь [3¹].

Науковці розрізняють терміни оцінювання (evaluation) та контроль (assessment). Будь який контроль є формою оцінювання.

Необхідно зазначити, що питання стосовно форми контролю іншомовної комунікативної компетентності ще недостатньо досліджені. З початку вісімдесятих років здійснюються спроби пошуку нових підходів до здійснення такого контролю [4, 5¹].

Аналіз теоретичних праць показав, що в центрі уваги дослідників були такі питання:

- взаємодія та взаємозв'язок процесів навчання та контролю [6, 7];
- технологія створення тестових форм контролю окремих видів мовленнєвої діяльності [8, 9];

— технологія створення комунікативно-орієнтованих контрольних завдань та їх експертного контролю.

Узагальнення цієї літератури показало, що дослідники акцентують свою увагу в основному на критеріях оцінки форм контролю, а не на самих формах [10].

Розглядаючи проблеми контролю іншомовної комунікативної компетентності ми виходимо з того, що існує два основних види контролю: поточний і підсумковий [11].

Поточний контроль проводиться з метою визначення якості навчання та здійснюється в процесі проведення аудиторних занять та контрольних робіт.

При поточному контролі перевіряється рівень оволодіння мовним матеріалом, а також навички та вміння, отримані під час вивчення певного мовного матеріалу.

Підсумковий контроль має на меті перевірку навичок і вмінь у різних видах мовленнєвої діяльності (читання, говоріння, аудіювання та письма).

Контроль здійснюється у двох основних формах: суб'єктивний та об'єктивний. Рецептивні види мовленнєвої діяльності, зазвичай, перевіряються двома формами контролю, а репродуктивно-продуктивні — тільки суб'єктивними формами.

Вимірювання та оцінювання викладачем рівня сформованості у студентів комунікативної компетентності є важливим і безумовним чинником як для викладачів, так і для студентів. Від якості контролю великою мірою залежить як ефективність організації процесу навчання, так і ступінь навченості студентів. Сучасна теорія і практика передбачають, що рівень сформованості іншомовної комунікативної компетентності визначається за допомогою вимірювання вищезазначених компонентів. Тому багато хто з науковців вбачає розв'язання цієї проблеми у впровадженні в навчальний процес тестових форм контролю. Тест є тією опорою, яка стимулює інтелектуальну активність студентів. Завдяки тестовому контролю можна здійснювати диференційований підхід до студентів і, керуючись новітніми методиками та світовою практикою, ранжувати студентів по групах залежно від знань і умінь [12].

У методичній літературі та в практичній діяльності виокремлюють два види тестів: нормативно орієнтовані (norm-referenced test) та критеріально-орієнтовані (criterion-referenced test). В останні роки також усе більше та більше набувають популярності комунікативні тести. В іноземній методиці це об'єднання двох видів тестів було реалізовано у відомому тесті TOEFL.

При складанні тестів використовуються різні типи тестових завдань:

— вибіркові, виконання яких пов'язано з вибором правильної відповіді з переліку запропонованих. До вибіркових відносяться тести з перехресним вибором (matching technique), альтернативним вибором (true or false choice), множинним вибором (multiply choice), та тести на впорядкування (rearrangement);

— завдання з вільно побудованою відповіддю. Їх перевага у порівнянні з вибірковими тестовими завданнями полягає в тому, що ті, хто вивчають мову не просто вибирають, але й самостійно формують відповідь;

— завдання на завершення (completion) речення відповідно до змісту;

— завдання на підстановку (substitution). Передбачається зміна форми слова або структури речення в цілому;

— завдання на трансформацію (transformation). Пропонується побудувати речення згідно прикладу;

— внутрішньомовне перефразування. Суть цього завдання полягає в передачі своїми словами змісту тексту;

— міжмовне перефразування, яке передбачає вміння знаходити еквівалентну форму для передачі змісту тексту, що виражається засобами мови, що вивчається.

При підготовці тестових завдань основна увага приділяється результативності контролю, його валідності, практичності та надійності [13]. Тому тестовій формі контролю відводиться особлива роль, як формі пов'язаній в основному з підсумковим контролем.

Проте, на наш погляд, у процесі навчання іноземної мови за професійним спрямуванням важливим є також тематичний контроль, що зумовлено психологічними закономірностями засвоєння матеріалу. Але практика засвідчує наявність деяких проблем у його підготовці та проведенні. Вони пов'язані з багатоб'єктністю цього виду контролю, а також місцем і часом його проведення, що зумовлює необхідність пошуку оптимальних форм організації контролю.

Оскільки реальна комунікація здійснюється в певних ситуаціях, в тому числі ділових, процес навчання та контроль можуть здійснюватися, на нашу думку, у формі рольової або ділової гри. Такий висновок базується на тому факті, що гра дозволяє створювати різні ситуації ділового спілкування, стимулюючи використання студентами іноземної мови [14]. Таким чином, саме в ігровій формі найбільш повно реалізується комунікативний підхід до організації тематичного контролю.

З урахуванням комунікативного підходу до контролю, такі рольові або ділові ігри зазвичай містять мовленнєві комунікативні завдання (продуктивні та рецептивні), які забезпечують контроль рівня сформованості лінгвістичних, соціолінгвістичних і прагматичних компетентностей студентів.

Таким чином комплексна рольова або ділова гра має відповідати наступним вимогам:

— бути функціональною та включати всі об'єкти контролю (лінгвістичну, соціолінгвістичну та прагматичну компетентності);

— мати сюжетну організацію та комунікативно-спрямовані вправи;

— відповідати певним критеріям оцінювання.

Підсумовуючи викладене вище, слід зауважити, що вибір форм і способів контролю визначається метою та цілями навчання і залежить від виду мовленнєвої діяльності та компонента іншомовної комунікативної компетентності, що оцінюється. Методично і змістовно обґрунтований контроль надає можливість об'єктивно визначити рівень сформованості іншомовної комунікативної компетентності, своєчасно виявити певні недоліки та вжити необхідних заходів для їх усунення.

Література

1. Косова Т.М., Лук'янова Ю.М. Комунікативні мовленнєві види діяльності і стратегії. www.rusnauka.com/24_svmn_2008/Pedagogica/27058.doc.htm
2. Сенченко В.О. Формування іншомовної комунікативної компетенції студентів вищих технічних навчальних закладів IX МНПК // Гуманізм та освіта. — 2008. — С. 5.

3. Зварич І. Засади педагогічного контролю і оцінювання знань студентів (на прикладі іноземної мови) // Рідна школа — 2002. — №10. — С. 19.
4. Communicative Language Testing: Strasbourg: Council of Europe. 1987. — P. 128.
5. Культуроведческие аспекты языкового образования: Сборник научных трудов. Под ред. В.В. Сафоновой. — М.: Еврошкола, 1998. — С. 295.
6. Сафонова В.В. Изучение языков международного общения в контексте диалога культур и цивилизаций. — Воронеж: Истоки, 1996. — С. 156.
7. Гром Е.Н. Содержание и формы контроля уровня сформированности иноязычной коммуникативной компетенции у учащихся 10-11 классов с углубленным изучением иностранного языка: Дисс. канд. пед. наук. — М.: МГУ, 1999.
8. Бим И.Л. Перестроечные процессы обучения иностранным языкам в средней школе // Иностранные языки в школе. — 1991. — № 5. — С. 11—14.
9. Bachman L.F. Fundamental Considerations in Language Testing, Oxford, 1990.
10. Carroll B. I. Testing Communicative Performance. London: Pergamon Institute of English, 1980.
11. Бардина Л.Н. О совершенствовании форм и методов контроля.- Міжнародний форум «Мовна освіта: шлях до євроінтеграції: тези доповідей/ За ред. С.Ю. Ніколаєвой, К.І. Онищенко. — К.: Ленвіт, 2005. — С. 142.
12. Пономарьова В. Тестовий контроль EFL Оцінювання // www.rusnauka.com/11-NPRT/Philologia/22415.doc.htm
13. Петрациук О.П. Теоретичні основи тестового контролю іншомовної комунікативної компетенції учнів середньої загальноосвітньої школи. Автореф. дис. д-ра пед. Наук. — К., Державний лінгвістичний університет.
14. Маслова К.С. Ігрова організація тематичного контролю рівня сформованості комунікативної компетенції учнів початкової школи. — Міжнародний форум «Мовна освіта: шлях до євроінтеграції: тези доповідей / За ред. С.Ю. Ніколаєвой, К.І. Онищенко. — К.: Ленвіт, 2005. — С. 151.

Статтю подано до редакції 30.09.2012 р.